

Морська Л. І.,

ТНПУ імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

МОДЕЛЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНИХ МОВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті доведено доцільність рівневої підготовки викладачів іноземних вищих навчальних закладів нефілологічного профілю до викладання фахових дисциплін іноземною мовою. Автором обґрунтовано структуру професійної компетентності викладача іноземних мов вищого навчального закладу економічного спрямування та розроблено модель її формування.

Ключові слова: іноземна мова для спеціальних цілей, професійна компетентність, іноземна мова для економічного фаху.

В статтє обосновано необходимость уровневой подготовки преподавателей высших учебных заведений нефилологического профиля к преподаванию профессиональных дисциплин на иностранном языке. Автором определено структуру профессиональной компетентности преподавателя иностранного языка высшего учебного заведения экономического направления и разработано модель ее формирования

Ключевые слова: иностранный язык для специальных целей, профессиональная компетентность, иностранный язык для экономической специальности.

The necessity of level-based training of non-linguistic university foreign language staff in teaching academic and field directed disciplines has been proved in the article. The author has defined the structure of professional competence of economic university foreign language teacher and outlined the model of its formation and development.

Key words: LSP (Language for Specific Purposes), professional competence, foreign language for economic field

Процеси міжкультурної інтеграції на національному та міжнародному рівнях обумовили модернізацію змісту мовної освіти в Україні. Мова виступає як засіб пізнання картини світу, залучення до цінностей, створених іншими народами. В даний час в українській системі мовної освіти відбулися значні позитивні зміни, як в організаційному, так і у змістовному аспектах. Істотно змінився соціокультурний контекст вивчення іноземних мов. Значно зросли їх освітня і самоосвітня функції в школі, професійна значимість на ринку праці в цілому, що спричинило за собою посилення мотивації у вивченні мов міжнародного спілкування. Якщо в попередні десятиліття ХХ століття коло людей в країні, у яких була не-

обхідність спілкуватися іноземною мовою, було досить вузьким, то в даний час ситуація змінилася. Геополітичні, комунікаційні та технологічні перетворення в суспільстві утягнули як у безпосереднє, так і опосередковане спілкування досить велику кількість людей найрізноманітніших професій, вікових груп та інтересів. Відповідно зросли і потреби у використанні іноземних мов.

Однією із таких потреб стало використання іноземної мови у підготовці фахівців нефілологічного профілю під час викладання дисциплін фахового блоку іноземною мовою. Це стосується, в першу чергу, вищих навчальних закладів, у яких навчаються іноземні студенти. Крім того, у багатьох вишах готують висококваліфікованих українських фахівців, для яких більшість предметів професійного спрямування викладається іноземною мовою, що значно підвищує їхню конкурентоспроможність на міжнародному ринку праці.

Однак, як свідчить практика, у викладачів, що читають фахові дисципліни (скажімо економічного спрямування) іноземною мовою, виникає безліч проблем: з одного боку – це брак умінь іншомовного спілкування як загального вжитку, так і професійної іноземної мови у тих викладачів, що є фахівцями з економіки (оскільки під час професійного становлення такого фахівця іноземна мова була навчальною дисципліною лише протягом перших двох років навчання з періодичністю у дві академічні години на тиждень, що є, безперечно недостатнім для використання іноземної мови у професійній діяльності на високому рівні), з іншого боку – брак економічних знань у тих викладачів, що володіють мовою на високому рівні, оскільки їхня професійна підготовка здійснювалася на факультетах іноземних мов, де не враховувалися іншомовні потреби фахівців різних галузей життєдіяльності суспільства.

Відповідно, викладачеві вищого навчального закладу (у нашому випадку економічного спрямування), зазвичай, доводиться самотужки опановувати або іноземну мову (у першому прикладі) або економічний фах (у другому прикладі), що у більшості випадків є неефективним і виснажливим процесом для викладача.

Зважаючи на певний досвід та власні спостереження процесу викладання дисциплін іноземною мовою (у нашому випадку англійською) дисциплін економічного фаху, вважаємо за доцільне розробити модель іншомовної підготовки майбутнього викладача іноземних мов університету економічного профілю, у чому й полягає мета нашої статті.

Для вирішення поставленої мети звернемося до позицій компетентнісного підходу, що є орієнтованим у підготовці фахівців у сучасному високоінформаційному суспільстві. Тут варто зазначити, що у психологопедагогічній літературі компетентність розглядається як категорія оцінна, що характеризує людину як суб'єкта певного виду діяльності і забезпечує

досягнення успіхів. При цьому оцінюються такі компоненти, як структура знань і умінь, ціннісні орієнтації, ставлення до діяльності, її результативність і здатність до її удосконалення. Іншими словами, компетентність – це стійка готовність і здатність людини до діяльності [2, с. 28].

Тому базовим аспектом для розробки зазначеної вище моделі візьмемо компонентний склад професійної компетентності вчителя іноземних мов, розроблений О. Є. Ломакіною, до якого учена відносить комунікативний та дидактичний. Перший у свою чергу передбачає комунікативну компетенцію, до якої входять граматична, стратегічна, мовленнєва та соціолінгвістична компетенції. Другий компонент містить дидактичну компетенцію, куди згадана дослідниця відносить синтез знань (психолого-педагогічних, методичних, загальноосвітніх), умінь (професійно-педагогічних, методичних, самоосвітніх), навичок творчої педагогічної діяльності [1, с. 41-44].

Специфіка професійної діяльності викладача іноземних мов у вищому навчальному закладі економічного профілю зумовлена, передусім, особливостями іноземної мови для спеціальних цілей (LSP – Language for Specific Purposes) [3, с. 367], зокрема для фахівців економічного профілю. Іншим проявом такої специфіки є володіння певними знаннями з економічних дисциплін, викладання яких передбачається іноземною мовою [4, с. 226]. Тому доцільним видається доповнення запропонованого компонентного складу професійно компетентності вчителя іноземної мови Ломакіною О. Є. такими складовими: комунікативна компетенція у LSP та базові економічні знання з дисциплін, викладання яких передбачається іноземною мовою.

Зважаючи на вищесказане, складність професійної підготовки викладача іноземних мов вищого навчального закладу економічного профілю є очевидною. Більше того, жодними навчальними планами факультетів іноземних мов чи лінгвістичних університетів не передбачені такі компоненти професійної підготовки майбутніх викладачів, тому робимо висновок, що формування та розвиток останніх двох компонентів у професійній компетентності викладача здійснюватиметься шляхом самоосвіти, а тому необхідним аспектом у цьому процесі вважаємо рефлексію та корекцію самоосвітньої діяльності. А студенти віддають перевагу у прояві навчальної активності та творчості саме на заняттях викладачів, рівень професійної компетентності яких досить високий. Свідченням цього є проведене нами анонімне анкетування серед студентів Тернопільського національного економічного університету на предмет вибору улюблених викладачів іноземних мов серед кафедр, що здійснювали викладання фахових дисциплін іноземною мовою. Відтак, улюбленими студентів стали ті викладачі, які, на думку студентів “знали мову й добре розбиралися в економіці” (цитата із більшості анкет).

Таким чином, структуру професійної підготовки викладача іноземних мов вищого навчального закладу економічного профілю представимо на рис. 1.

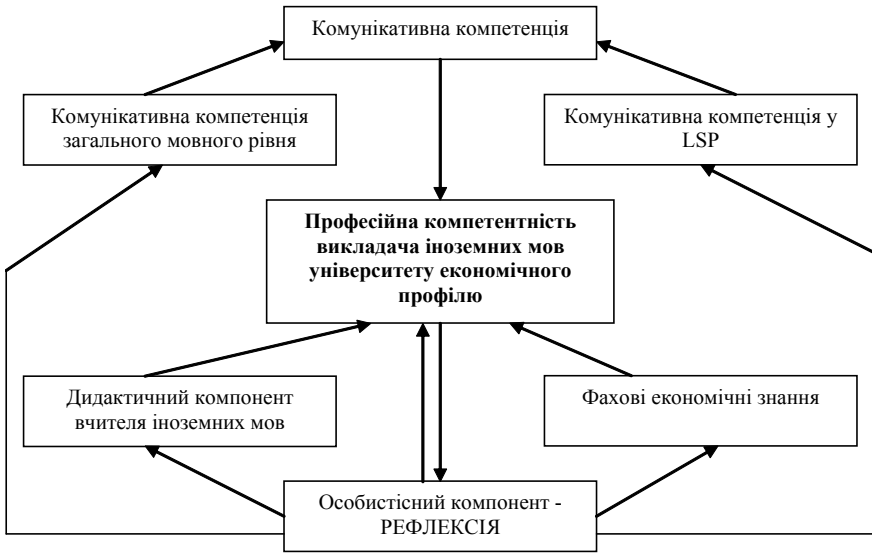

Рис. 1. Структура професійної компетентності викладача іноземних мов університету економічного профілю

Базові економічні знання із дисциплін, які передбачаються для викладання іноземною мовою, викладач може здобути двома способами: 1) шляхом ознайомлення літературних джерел рідною мовою, що не представлятиме особливих труднощів; 2) шляхом здобуття іншої вищої економічної освіти (наприклад, MBA – Masters of Business Administration), якщо процес самоосвіти є неможливим чи недостатнім для здійснення професійної діяльності на належному рівні.

Оволодіння комунікативною компетенцією у LSP можна лише одним шляхом – у процесі самоосвіти, бо наявні спеціалізовані курси іноземної мови фахового спрямування можна опанувати лише за кордоном у країні, мова якої вивчається, а ті, що пропонуються приватними вітчизняними навчальними установами, зазвичай, не забезпечують належного рівня іншомовної комунікативної компетенції у LSP. У цьому аспекті на допомогу можуть прийти навчальні програми та посібники, розроблені для підготовки до складання міжнародних іспитів з іноземної мови фахового спрямування (у нашому випадку це TOEIC – Test of English for International Communication, GMAT – Graduate Management Admission Test чи BEC

– Business English Certificates та ін.). Працюючи над виконанням тестових тренувальних завдань, до яких завжди подаються правильні відповіді та дескриптори відповідних рівнів володіння іноземною мовою фахового спрямування, викладач зможе здійснювати самоконтроль своєї навчальної діяльності і, таким чином, досягти необхідного рівня сформованості іншомовної комунікативної компетенції у LSP. Більше того, у навчальних посібниках згаданих тестових систем подаються уривки автентичних текстів із фахових академічних ресурсів, що наближує викладача до реально мовного середовища, в якому йому доведеться працювати, викладаючи фахові економічні дисципліни іноземною мовою.

Відповідно, модель формування професійної компетентності викладача іноземних мов університету економічного профілю передбачає кілька варіантів її реалізації, що відображено на рис. 2.

Рис. 2. Модель формування професійної компетентності викладача іноземних мов університету економічного профілю

Зважаючи на досить складний та змістовний процес формування професійної компетентності викладача іноземних мов вищого навчального закладу економічного профілю, рекомендуємо здійснювати, у першу чергу планову підготовку персоналу для спеціалізованих кафедр іноземних мов, що забезпечують викладання фахових економічних дисциплін іноземною мовою. У першу чергу така підготовка повинна бути послі-

довною, з необхідністю проходження усіх чотирьох рівнів, зазначених на рис.2. Доцільним також видається можливість атестації таких викладачів шляхом складання одного із міжнародних іспитів, що визначає рівень володіння іншомовною комунікативною компетенцією фахового академічного спрямування, що значно підвищує рівень та професіоналізм викладача.

Література:

1. Ломакина О. Е. Формирование профессиональной компетентности будущего учителя иностранного языка: Дисс. канд. пед. наук, 13.00.08 / Ломакина Ольга Евгеньевна. – Волгоград, 1998. – 254 с.
2. Огарев Е. И. Компетентность образования: социальный аспект / Е. И. Огарев. – СПб.: РАОИОВ, 1995. – 85 с.
2. Nickerson C. English as a lingua franca in international business contexts / C. Nickerson // English for Specific Purposes. An International Research Journal. – 2005. – Volume 24, Issue 4 SPEC. ISS. – P. 367-380.
3. Fulcher G. Assessment in English for Academic Purposes: Putting Content Validity in Its Place / G. Fulcher // Applied Linguistics. – 1999. – Vol. 20 (2). – P. 221 – 236.